

Halaç Türklerinde Halk İnançları

Yaşar Kalafat

GİRİŞ

Yaşayan kültürel kimliğin tespiti adına halk inançlarının yanı sıra etnografik malzeme, halk mutfağı, halk tababeti, halk takvimi gibi hususlar üzerinde bu bildirimizde durmaya çalıştık. Bilgileri büyük ölçüde yaşları yetmişin üzerinde olan Hüseyin Halaçoğlu ve Resul Halaçoğlu ile Resul Halaçoğlu'nun yetmiş üç yaşındaki Elmas Halaçoğlu'ndan aldık. Ayrıca bize bu imkânları sağlayan Halaçoğlu köyünden Efendi Esmer den de yararlandık. Katkıları için bilgi kaynakları, Nuri Gündoğan ve Osman Nuri Şahin beylere de teşekkür ediyorum. Bu çalışmamızı evvelce yapmış bulunduğumuz İran'da yaşamakta olan Halaçlı Türkleri halk inançları ve daha sonra yapmayı planladığımız Ankara merkeze bağlı Halaçlı köyü halk inançları ile bir değerlendirmeye alacağız.

METİN

Yozgat'a elli kilometre mesafede olan Şefahtli-Halaçlı köyünün halkı tamamen ana dili Türkçe olan Halaçlı Türkmenlerinden meydana gelmişlerdir. Burası; Esenli, Büyük Köy, İncirli, İbrahim Hacı, Paşa Köyü gibi köylerle çevrilidir. Komşu köylerden Alcı köyünün halkı Kırgızistan'dan buraya gelmiştir. Çevredeki diğer köylerden Büyük İncirli, Çamurlu, Bayatlı, Sarıörenli ve Kışla köylerinin halkı Alevi inançlı Müslüman Türklerden oluşmuştur. Bu köyleri tanımlamak için komşuları '**Ehl-i Beyt**' tabirini kullanırlar. Bu adlandırma Alevi – Bektaşî İslami kesimde Ehl-i Beyt kültürünün daha gelişmiş olmasından gelmektedir. Çevre köylerden Ehl-i Beyt inançlılığın en yoğun olduğu yerleşim yeri Bahadınlı köyüdür. Halaçlı köyünün halkı Sünni inançlı Müslümanlardan oluşmuştur. Bölgenin iki ünlü ulu zatından Osman paşa'da ki **Emirci Sultan, Paşa Ziyareti**'ne Sünni veya Ehl-i Beyt diye bilinen halk aynı derecede itibar ederler. Halaçlı köyü halkı kökenlerini anlatırlarken Bozoklu olduklarını bölgeye Bağdat'tan ve Bağdat'a da Türkistan'dan geldiklerini gelişlerinin üzerinden 250 yıl geçtiğini Bağdat'tan göçmelerine oradaki bir kısım Kürtlerle aralarında ihtilafın çıkmasının sebep olduğu, gelirlerken orada kalan Kürtlerle ihtilafa düşmüş bir kısım Kürtlerin de kendileri ile birlikte Anadolu'ya geldiklerini sözlü tarihi kültürün bir ürünü olarak nakletmektedirler. Yozgat çevresindeki Kürt köyü olarak bilinen 3 – 5 köyün halkının ise Kürtçe bilmedikleri ifade edilmektedir.

Halaçlı köyü 100 haneden 35 haneye inmiş bir yerleşim merkezidir. Köy halkı sürekli göç yaşamıştır. Tarla mahsullerinin maliyetinin altında satılmaya başlaması mecburiyeti şeker pancarı gibi bazı mahsullerin ekimine kota konulmuş olması Türk çiftçisinin yabancı üretici ile maliyetin düşüklüğü noktasında yarışmaması köy halkının gençlerden başlanılarak göçmelerine yol açmıştır. Görüşmeyi yaptığımız köy odası 400 yıllık olmakla beraber bine her yıl bir aksamını yitirmek zorunda kalmıştır. Geçmişte köyde; **Çopur Mehmet Kaya (ağa) Kamil Kaya, Ahmet Kaya, Adalil Kaya, Teyfik Kaya ve Abbas Efendinin** odaları varken halen tek oda kalmıştır. Köylü halen buğday, arpa, elma ve erik gibi ürünler üretmekte, büyük ve küçükbaş hayvan yetiştirip, besicilik yapmıştır. 1960 lı yıllarda yapılan köy okulu öğrenci azlığından kapatılmış halen köyün öğrenci çocukları başka bir köyün okuluna devam etmektedirler. Köyün devamlı halkından 20 – 25 hane kış aylarında ilçeleri olan Şefahtli'ye gitmekte yazın ekim – biçim için Halaçlıya gelmektedirler. 1920 – 30

lı yıllarda Akdağ Madeni'ne yaylaya çıkan köylüler halen yaylaya çıkmamaktadırlar. Bu yörede tespit ettiğimiz yaşlılar için söylenmiş özlü bir söze göre 'Kaçanı tutamıyor kovalayandan kurtulamıyor' denilmektedir.

Halaçlı köyünde evine misafir olduğumuz Hüseyin Halaçlı'nın evi bölgenin diğer evleri gibi bahçe içerisinde. Her evin Kars yöresinde hayat olarak bilinen bir bahçesi var. Evin dış kapısının iç kısmında bir tül perde asılı dış kapıdan girilen salonun duvarında ' Allah'ın dediği olur' yazılı bir tablo var. Tablonun sağ ve sol taraflarında Türk bayrakları ve ortasında Atatürk resmedilmiş. Çevrenin diğer köyleri gibi Halaçlı köyü mezarlığında da Türk bayrağı asılı şehit mezarları var. Köyün halkı Ankara, Tokat, Eskişehir gibi çevre illere münferit aileler olarak dağılmışlar. Çiçekdağ – Yerköy'de Halaçlı köyleri var. Ayrıca Afyon'un bir ilçesi ve Erciyes'in eteğinde de meskûn Halaçlılar var.

Halaçlı Türklerinde de çevre köylerinde olduğu gibi **kız kaçırma** yöntemi ile evlenme usulü vardır. **Başlık parası** burada da alınmaktadır. **Kan davası** gütmek ise Halaçlılarda yoktur. Çevrenin İncirli gibi **Ehl-i Beyt** köylerle çok yakın çok samimi karşılıklı komşuluk ilişkilerini esas alan münasebetleri var. Ancak aralarında kız alıp vererek akrabalık kurmuyorlar. Evlendirilecek çocuklarında bilhassa kızlara eş seçiminde kanaatleri sorulmaktadır. Erkek çocuklarına genellikle aile reisleri gelin adayını tespit etmektedir.

Halaç'ta **berdel** usulü evlenmeye '**değişik**' denir. İki tarafın takası aynı anda olduğu gibi araya biraz zamanda girebilir. Berdele '**al değişik**' denilen yöreler de vardır. Ölen ağabeyinin eşi kayını tarafından alındığı da olur. Bu tür evlilik yenge ve çocuklar sahipsiz kalmasının miras bölünmesin şeklinde izah edilmektedir.

Çocuklarına isimlerini aile reisleri anne ve baba koyar. Ailede büyük baba var ise isim ona koydurulur. İsim seçilirken babanın, dedenin, geçmiş büyüklerin isimlerinden ve Kur'an-ı Kerim'den isim aranır. İsim konulurken hoca çağırılır ufak bir ziyafet verilir çocuğun kulaklarına **ezan** ve **kamet** okunur.

Halaçlı Türklerinde bebeği olmayan gelin Türk kültürlü halkların genelinde görüldüğü gibi türbeye giderler. En fazla bilinen türbelerden birisi **Emirci Sultan**'dır. Türbeye genç kızlar kısmetleri açılması Allah'ın anne adaylarına erkek evlat vermesi ve yaşamayıp bebekken ölen çocukların yaşamaları için dua etmek maksadı ile gidilir. **Höyük Kışla ziyaretine** niyet tutturularak **iğne** atılır ve her iğnenin sahibini belirlemek için iğnelere renk renk iplikleri takılır. İğnesi çürüyen, paslanan niyetlinin niyetinin olmayacağına işlerinin kötüye gideceğine inanılır. Biz, iğne atılarak niyet tutulduğunu ilk defa Halaçlar da tespit edebildik. Halaçlılarda da **adak bezi / niyet çaputu** bağlama inancın vardır. Türbelere ve bu arada **tekkeye** de niyet çaputu bağlanır. Niyetler için Yozgat'ta **Şeyhzade Ahmet Efendi**'nin türbesine de gidilir. Ahmet Efendi **Nakşibendî şeyhidir**. Çevrede Nakşibendîlik yaygın olan bir inançtır. Türbeye gidip **adak / nezirde** bulunan niyetli, niyeti olunca **adağını / nezir** ettiği şeyi yapar.

Türbelerde talepler türbede yatan şahıstan istenmez. Türbedeki zata Allah rızası için dua edilir. Böyle zatlara '**delildir, ricacıdır**' denilir. 'O da dilerse dilek olur' inancı vardır. 'iyilerin hürmetine' diye dua edilince türbelerdekiler gibi zatlar kastedilir. Kadir gecesi gibi ulu gecelerde de ayırım yapılmadan dua edilir. 'Allah bütün kullarının rızkını verir' inancı vardır.

Bahtı kapalı kızın bahtının açılması için toplanılır. **Kur'an-ı Kerim** okurlar böylece kızların bahtının açılacağına inanılır. Çocuğu yaşamayıp devamlı ölen aileler çocukları yaşaması için onlara Yaşar, Duran gibi isimler koyarlarken sürekli kız çocuğu olan ailelerde bundan sonraki çocuklarının erkek olması için Kızdöndü, Kızıyeter gibi isimler koyarlar. Bu uygulama Türk kültürlü halklarda çok görülen öteki âleme mesaj verme amaçlı olup daha ziyade eski Türk inançları bağlantılıdır.

Halaç Türklerinde bölgenin diğer insanlarında olduğu gibi bir komşunun bebeği dünyaya gelince sadece bebeğe dua edilmez, dua etmeye hayırlamak denir. **Hayırlarken** 'hayırlı evlat olsun anasına babasına ailesine milletine tüm Ümmet-i Muhammed'e insanlığı hayırlı olsun sağlıklı büyüsün' denir. Keza yeni gelin dualanırken de 'hayırlı gelin olsun yuvasına çevresine hayırlar getirsin sağlıklı ve mesut yaşasın. Yeni evine duağı ile geldi kefeni ile çıksın' denir. 'Ayrıca Allah geçim ehli versin' denir. Kefeni ile çıkması istenirken ölüm Hak'tır, sadece ölüsü çıksın yeni evini evi bilsin gözü dışarıda baba evinde olmasın, istenilmiş olur. 'Sen buraya gelin geldin iyi geçin' de denir. Gelin kız evinden çıkarken ardınca su dökülür bununla su gibi akıp giden bir hayatın olacağına inanılır.

Halaçlarda gelin yeni evine gelince **eşik**ten içeriye girmeden evvel kapının üst baş tarafına **yağ** sürülür ve çivi çakılır. Kuzey Afganistan Türklerinde **yatır bayrağının** gönderine **çivi** çakılır. Tarsus ve Nahcivan'da **Yedi Uyurlar** mağarasına diş ağrısının geçmesi için çivi çekilir. Kars yöresinde kız istemeye gidilen evin ve imtihana girilen sınıfın kapısına konuşları lehine döndürme amacıyla **iğne** batırılır.

Halaç Türklerinde gelin yeni evinin önünde attan inerken **eşik**ten geçmeden evvel önünde **çanak kırılır**. Buna '**ayağına çanak kırmak**' denir. Bu çanaktaki etrafa saçılan cevizleri çocuklar kapışarak sevinirler. Bu bir nevi **saç**ıdır. Batı Türklerinde gelin yeni evinin eşliğinden geçmeden **ters** çevrilmiş bir tabağı basarak kırması istenir. Buna Azerbaycan Türkçesinde '**tabak sındırması**' denir. Kırılmak suretiyle ses çıkaracak tabak **kara iyelerin** gitmesini sağladığına inanılır. Makedonya Türklerinde gelinile damat oynarken içi ceviz dolu testi oyuncuların ayaklarının altına atılır, amaç aynıdır.

Halaçlı Türklerinde gelin getirilince ve bilhassa başka bir köyden gelin getirilince **gelin alayı** mezarlığın etrafında dolaştırılır **tavaf** edercesine tur attırılırdı. Bununla amaç, büyüklenme kibir haramdır ölüm Hak'tır burada yatanlarda gelin veya damat oldular şimdi beyaz gelinlik giydin unutma kefende beyazdır zihniyetini canlı tutmaktır. Bir hadise göre günde yirmi defa ölümü hatırlayan kimse cennete gidecektir.

Halaçlı Türklerin ve yakın çevresi halklarında '**ekmek bayrağı**' geleneği vardır. Evliliklerde oğlan evi gelin gelmeden evvel ekmek yapar ve bayrak dolandırır bunun anlamı ekmeğimize buyurun demektir. Biz daha evvel halka inançlarımızda **ekmek** ve **bayrak** konularını çalışmıştık. Ancak ekmek bayrağına ilk defa bu çalışmada şahit olduk.

Oğlan evi tarafından evin bacasına bir bayrak dikilir. Gönderin tepesine bazen iki **elma** bazen bir elma ve bazen de bir elma ve bir **soğan** takılır. İfade edildiğine göre elma gelinin ağız tatlılığını ve soğanda damadın sert kişiliğini temsil etmektedir. Bizim yaptığımız çalışmalarda Türk kültürlü halklar arasında elma zürriyeti, hâkimiyeti nesillerin devamını temsil etmektedir. Soğan kabukları ise yakılması **cin** çarpacağı inancı ile sakıncalı görülür.

Halaç Türkleri ve yakın çevresinde bayrak direğinin altında düğün esnasında **elma**, **ayna**, **şeker** ve **tuz** konur. Bunları alacak olacak çocukların sevinmesi sağlanmış olunur. Ayna ve tuz da Türk kültürlü halklar arasında bir koddur. Halaçlarda gelinin annesi kızı evden

çıkarken ona tuz ve **çörek otu** verir. Bunları bereketi temsil ettiklerine inanılır. Nazar için tütsü yapılırken bu çevrede tütsünün üzerine tuz dökülür.

Halaçlı Türklerinde hayvancılıkla uğraşan diğer Türk kesimlerinde olduğu gibi gelinin önüne bir **koç** getirilir. Atın üzerindeki gelin koçu tutup kaldırabilir ise koç onun olur ve gelinin güçlülüğünü simgeler. Kucağına erkek çocuk konulmuş gelinin ise ilk çocuğunun erkek olacağına inanılır. Bazı yörelerde erkek çocuk gelinin yatağı üzerinde yuvarlandırılır, amaç aynıdır.

Gelinin bohçasına **Kur'an-ı Kerim ayna** ve **kına** gibi şeyler muhakkak konulur. Gelin baba evinden çıkmadan eşiğin önünde Kur'an-ı Kerim yüksekte tutulur gelin onun altından geçer ve bu Kur'an geline verilir. Buna bağlı olarak geline kuşağını erkek kardeşi bağlar. Üç defa bağlayıp açar '**kardeş yolu**' diye bilinen uygulamada ise gelinin yolu kardeşi tarafından kesilir ve para alınca yol açılır. Kuşak bağlama ilk defa evlenen bekar kızlar için yapılır ve kuşak temizliğin, saflığın, bekaretin simgesidir. Bu uygulamalardan birisi de '**sandığa oturmadır**' dır. Gelinin sandığının üzerine oturulur ve para alındıktan sonra kalkılır. Kız tarafının yaptığı uygulamalardan birisi de '**kapı kitleme**' dır. Gelinin bulunduğu odanın kapısı kilitlenir açılması için para alınır. '**Yastık çerezi**' oğlan evinde kınadan sonra ve yemeğe müteakiben yapılır. Hazırlanmış çerezler konuklara ikram edilir.

Halaç Türklerindeki rüya tabirlerinde diğer Türk kesimler itibariyle ayrılıklar ve ortaklıklar vardır. Rüya da **at** görmek iyiye sayılır, **su** ferahlıktır. **Yılan** ve **köpek** düşman olarak algılanır. **Ekmek** kısmet ve devlet büyüğü görmek itibardır.

Halaçlar ve yakın çevresinde ölüm olayı üzerine tutulan **yas** 3 – 5 gün sürerken uzak çevreden eş dostun ziyaretin 3 – 5 ay sürebilir. Ölünün taziyeye gelen yakınları ölü evine lokum, kolonya etli ekmek gibi şeyler getirirler ve ayrıca **taziyeciler** camide **mevlit** okuturlar. Türk kültürlü diğer halklardan farklı olarak Halaçlarda ölünün evinde **ocak** yakılır.

Halaçlı halk inançlarına göre **ruh** kişi ölünce onun ağzından çıkarak gider. Vücuttan ayrılan ruh mevtayı tamamen terk etmez kabre defnedilinceye kadar cesedin ait olduğu vücut üzerinde duru ve etrafında döner adeta **tavaf** eder. Halaç Türklerinde yakın çevrenin diğer halklarında olduğu gibi **türbe** ziyaretlerinde de türbenin etrafında üç veya yedi defa dönülür bu esnada dualar okunur ve Allah'tan neler dilenilecekse onlar söylenilir. Türbe etrafında dönmek sağdan başlanılarak yapılır.

Rüyasında ölüsünü gören şahıs ölünün ruhu için **sadaka** verir. En iyi sadaka bir **Fatiha** ve üç **İhlâs**'ın okunmasıdır. Ölmüş kimse yakınlarının rüyasına girmekle onların hayır işlemleri dua edip Kur'an-ı Kerim okumasını istedikleri inancı vardır.

Halaçlarda da Cuma akşamları **helva** kavurma ve helvayı fakir fukara kolu komşuya dağıtma geleneği vardır. Cuma günü için müminlerin bayramıdır denir. Helva yapılırken abdestli olunması ve yapanın **Ayet-el Kürsi** yi okuması istenir. Hayır için yapılmış helvayı tadan kimse yapanın ve tüm geçmişlerinin ruhuna **Fatiha** okuyup gönderir.

Türbe ziyaretlerinde bir **Fatiha** üç **İhlâs** okunduğu gibi bir Fatiha on bir İhlâs okumanın da uygun olduğuna inanılır.

Halaçlılar ve diğer çevre halkında **Aşure Ayı**'nda Allah rızası için Aşure yapılıp dağıtılır. **Aşure tası** Aşuresi yenilip sahibine iade edilince yıkanılmaz yıkamamak sevaptır denilir. Sahibine iade edilen aşure tasına bir şeyden konulmadan geri verilir.

Halaçlı Türklerinde gelin olacak kıza, hacca gidecek hanımlara, kurban edilecek koça **kına** yakılır. Yozgat – Sorgun'da askerin saçına kına yakılır. Bununla askerin vatana millete **kurban** olarak adandığı inancı yaşatılmış olur. Kurban kesen aile 'Vatan sağolsun, evladım kurban olsun' demiş olmaktadır.

Halaçlı Türklerinde meccan (meccane, kuru kuruya, yerli yersiz, sebep yokken, gerekmezsizin) **yemin** edilmez. Kişi yemin ettirilirken 'Allah rızası için..' veya 'yukarıda Allah var...' diye uyarılır. 'Üç'ten Dokuz'a şart etmek' türünden yeminden kaçınmak gerektiğine inanılır. Bu tür yeminler ağza alınmaz. Böyle hallerde tekrar dönmek üzere telak gerekir.

Halaç Türklerinde yeni doğum yapmış hayvanın ilk sütü olan **avuz** dan bahçenin, bostanın ilk sebze ve meyvesinden sahibi tatmadan komşuya tattırılır. Onun da hakkı olduğuna ve böylece hayır işlenilmiş olacağına bereketin artacağına inanılır.

Halaç Türklerinde doğum yaptıran ebeye **kına**, şeker, elbiselik kumaş türünden hediyeler verilir. Ebeye, **ebenene** denir. Bayramlarda dünyaya gelmesinde ebelik yaptığı çocuklar ebenenenin elini öper ziyaretine giderler. Ebenenenin köy yerinde daima itibarı vardır. Ona saygı duyulur. Ebenene ölünce onun mezarı doğurttukları ve yakınları tarafından bayram vs. vesilelerle ziyaret edilir. Ruhuna Fatiha okunur.

Halaçlarda, hanım eşine ismi ile hitap etmez 'herif' der. Erkekke hanımına ismi ile hitap etmez ona, 'kız' veya 'hacı' der. Geçmişte kayınvalideye 'nene' denirken şimdi 'anne' denilmektedir. Hanım veya eşi çocuklarını anne ve babaları kayınpeder ve kayınvalidelerinin yanında sevmekten ar ederler. Uymayan kimselere '**töresiz**' denir. İkaz edilirken bunlara '**törelî ol**' denilir.

Hacı adayları diğer yörelerde olduğu gibi hazırlıklara başlayınca yakın uzak çevreleri ile helalleşirler. Yemek verir köylü kendisini köyün dışına kadar yolcu eder. Yolcu etme ve karşılama yerine '**köyün eşiği**' denir. Hacca gidene onu yolcu edenler 'bizi de davet et' derler, selam göndeririler. Hastaları ve sorunları için dua edilerek yardım edilmesi istenir. Hacılar dönünce köyün eşiğinde veya havaalanında karşılanırlar. Eskiden köyden hacca giden şahsın evinin kapısı koyu yeşile boyanır, üzerine beyaz boya ile **ay yıldız** yapılırdı.

Askere gidecek genç '**dualanır**' çevre ile helalleşir. Gitmeden evvel ve dönünce aile büyüklerinin mezarlarını ziyaret eder. **Kabir ziyareti** uygulaması bayram arifesinden önce yapılır.

Halaçlar ve yakın çevrelerindeki köylülerin halk inancına göre **tilki** itibarlı bir hayvandır. Tilki ezan okununca inanca göre durur, ezanı dinlemiş. Ezan okunurken uluyan **köpeğinde** bu civarda Allah'a yakardığına inanılır. Tilki ile ilgili bu tespiti biz ilke defa bu çalışmamızda yapabildik. **Kurt** ile ilgili evvelce yaptığımız tespitlerde uluyan kurdun Allah ile rabita haline geçtiğine inanıldığını tespit etmiştik. Su içerken her keresinden başını yukarıya kaldıran tavuğun, bu tutumu ile her yudumda şükrettiği inancı vardır. '**Tavuk** dahi, tavuk hali ile su içer Allah'a bakar' denir veya '**Yılan** bile su içene dokunmaz' denilir. **Kara kedi** Halaç Türklerinde de uğursuzluk sayılır. Bir toplantıda yılanın ismi geçecek olsa veya

şeytanın anılması gerekse, bundan şiddetle kaçınılır ve ‘estağfurullah el azim şerrinden Allah’a sığınırım beterin beteri var’ denilir. Keza cin kelimesi de pek söylenilmez. Çevrede **Cinlidere mevkii** gibi yörelerin olmasına rağmen bu konulara pek girilmek istenilmez.

Gök gürleyip, **şimşek** çakınca **salâvat-ı şerif**, **kelime-i tevhit** getirilir. ‘nimette, mihnette Allah’tan dır. İnancı vardır’ bir değışe göre ‘parası olan pazardan, imanı olan mezardan korkmaz’.

Türk kültürlü halkların buldukları her yerde olduğı gibi Halaçlarda da **Kurt Ağzı Bağlama** inanç ve uygulaması vardır. Kurdun ağzını hoca veya **ağzı dualı** birisi bağlar. Amaç yabanda kalan evcil hayvanın kurt tarafından parçalanmasını önlemektir. Bunun için ağzı açık bıçağı Ayet-el Kürsi ve diğeri ilgili ayetler okunurlar. Kalbi dualar (içten dualar) yapılır. Hayvan bulduktan sonra bıçağın ağzı açılır ki hayvan açlıktan ölmesin aksi halde kurdun ağzını bağlayıp sonradan açmaya büyük günaha girmiş olur. Esenli çevresinde kurtağızı bağlanınca üç İhlâs ve bir Fatihâ okunur. Özel bir evliyanın muhtemelen **Hasani Bahri Hazretlerinin** ismi anılır.

Halaçlı Türk halk inançlarına göre dünya **sarı öküzün** boynuzunun üzerindedir. Öküzün burnuna sinek konup hayvan başını sallayınca deprem olur yer sarsılır inancı vardır. Dünyayı öküzün boynuzu üzerinde düşünmek batı ve doğu Türk kültürlü halklarının ortak inançlarından. Türkmen başı Aşkabat’ta bu inancı heykelleştirmiştir. Kazak ve Kırgız Türklerinde mitolojik resimler yapan ressamın da bu inancı tuvale yansıttığını görüyoruz. Tacikistan havaalanındaki ülkeyi temsil eden abidenin kaide sütununda dünyayı öküzün boynuzunda yansıtan kabartmalar vardır keza Osmanlı minyatürlerinde de dünya öküzün boynuzunda gösterilmiştir.

Halaç Türklerinde de **Yağmur Duasına** çıkılmaktadır. Bunun için köylü yağmurun yağıp, kuraklığın sona ermesi amacıyla genelde bir yatırın mezarı başında toplanır, Emirci ve Paşa köyündeki **Osman Paşa**’nın bulunduğu yere gidilir. Burada **yağmur kurbanı** kesilir **yağmur namazı** kılınır ve yağmur duası yapılır, yemeğı yenilir. Yağmur duasında eller **ters** çevrilir bu durumda parmak uçları aşağıya gelir. Elbiselerde ters giyinilir sefil bir görünüm verilmek istenir. Merasim yerine çocuklar ve hayvanların zayıf olanları da getirilir. Çok yağın yağmurun durması için ise **sela** verilir. Erzurum da yağmur duasında **koyunlar kuzularından** ayırtılarak melemeleri sağlanır. Kuzey Afganistan Türklerinde **Çömçe Gelin** olarak **yetim kız** seçilir amaç merhameti celp etmektir.

Evin bereketi için ufak bez torbalara **üzerlik** ve **çörek otu** konulup saklanılır. Bu uygulama şimdilerde bez torba yerine ufak cam şişeler kullanılarak yapılmaktadır. Gelinin ayağının uğurlu olması için **eşiğın** üstüne **yağ** sürülür. Kapıya **çivi** çakılır. Ayağına kurban kesilir ve **kınasına** altın konulur. Ayrıca depo, ambar ve ahırın bereketi için kapıya **at nalı** çakılır. Nazarlık için ise **karaağaç** kare şeklinde küçük parçalar şeklinde hazırlanır. Ortası yakılarak delinir. **Mavi boncukla** birlikte kolye yapıp boyuna takılır. **Hacdâ** gelmiş **hurmanın** çekirdeğinden de nazarlık yapılır. Nazardan korunmak için gelin oğlan evinin eşiğinin önüne gelince **üzerlik** yakılır.

Halaçlı Türklerinde zengin bir halk mutfağı kültürü vardır. Çorbaları, etli ve sebzeli yemekleri, hamur işleri, pilav makarna türü yemekleri, salata ve turşuları içecekleri, tatlıları ve çerezleri ile Halaçlı mutfağı genel Türk mutfağında özellikler içerir.

Yozgat Yemekleri Kapsamında Halaç Çorbaları;

Düürçük Çorbası; Düürçük bulgurun incesine verilen isimdir. Sabah çorbası olarak bilinir. Bu çorba ikram edilirken peynirli dürümde bulundurulur. Dürümde çömlek peyniri kullanılır. Bu çorba soğan ve salça tereyağında kavruarak yapılır.

Yarma Çorbası; yarmadan yapılır. Yaz aylarından yarma hazırlanır. Kış boyunca bir yenilen içilen bir çorba olup yoğurtlu yapılır.

Bulamaç Çorbası; az tüketilen bir çorba türüdür. Bu çorbanın hamuru yazdan erişte gibi kesilir hazırlanır. Bu çorbanın diğer adı **katıklı kesme aşırıdır**. Bu çorbada süzme yoğurt kullanılır.

Hamur Çorbası; bu çorba için soğan, salça, biber, maydanoz kullanılır. Kullanılacak biber yeşilbiber olmalıdır. Çorbanın hamuru sonbaharda erişte ile hazırlanır. Buna **üçgen mantı** denir. Et olarak tavuk eti kullanılır. Çorba haşlanan tavuk etinin suyunda yapılır.

Ara Aşı veya Ara Çorbası; sohbet arasında ikram edildiği için bu ismi almıştır. Tavuk, hindi, kaz, güvercin gibi av etlerinde yapılır. Etin suyunda hazırlanır. Servis yapılırken haşlanmış et lif lif ayrılır ve çorba kâsesinin üzerine ekilir.

Halaç Türkleri ve Yozgat'ın genelinde yenilen diğer yemeklerden **bulgur pilavı kavurma** ile yapılır. Hazırlanırken boş siniye yufkalar serilir bunun için su, bulgur pilavı, domates birlikte yufkanın üzerine serilirler. Pişmiş pilav tenceresi bu hazırlığa ters çevrilir. Banak yemeğidir banılarak elle yenilir. Üzerine tercihen kaz eti konulur.

Kavurma; bunun için et kuşbaşı şeklinde kesilir. İçerisine kuyruk yağı konularak pişirilir.

Omaç; diğer adı omaçlı dürümdür. Irgat yemeği, çoban yemeği olarak bilinir. Tipik bir bozkır medeniyeti yemeğidir. Pekmezli omaç eritilmiş pekmeze yufka ekmeği doğranılarak hazırlanır. **Yumurtaı omaç**, pekmezli omaça yumurta da ilave edilerek yapılır. Bu omaca **azık yemeği** de denir.

Erişte; sonbaharda tereyağı ile hazırlanmış hamur kesilerek yapılır. Eylül Ekim aylarında hazırlanmış hamur halanılır, suyu süzülür, eritilmiş tereyağında kavrulur, üzerine çökelek (çökelek peyniri) gezdirilir. Erişte kesimi komşular arasında imece yöntemi ile yapılır keza pekmez kaynatılması da imece ile yapılır.

Pekmez Çalması; pekmeze usulünce özel toprağının karıştırılması ile yapılır. Pekmez ekşisi pilavın yanında verilir. Pekmez sadece üzümde yapılır. Kahvaltıda pekmez tüketilince her sabah içerisine tereyağı da konulur. Bu karışıma ekme banılarak yenilir. Akşamları pekmez ile turşu ve pekmez ile yoğurt pekmezin üzerine yoğurt dökülerek hazırlanır. Pekmez kışın kar ile de yenilir. **Dişli kar;** ilk kardan 15 gün kadar sonra yağın taneli kar üzerine dökülerek yenilir.

Yozgat'ta bu arada Halaç Türklerinde yemekte içecek olarak ayran ve pekmez tüketilir. Çay ikramının yanı sıra **içirik** (kayısı kurusu, erik kurusu) ikram edilir.

Yörenin tatlılarından **sini tatlısı** ünlüdür. Siniye haleler halinde bakla ve hamuru dizilir. İçerisine ceviz konulur. Sıkılmış hamur görünümündedir. Alt üst yapılı ve köz ateşinde tandıra konulur. Üzerine şerbet dökülür. Sıcak servis yapılı ve ayranla yenilir.

Yörenin sütlacı bilinenden farklı değilken güveçleri ünlüdür. Bu bilgilerin kaynağı olan Nuri Efendi Esmer aynı zamanda lokantacılık ta yapmakta olup bu yemekleri piyasalamaktadır da.

Halicilikta yün yuyma (yıkama) kabı, karıştırma sopası, yün tarağı, kirmen veya iğ (eğirmek için) boya kazanı ve halı makası kullanılır.

Halaçlılarda çift çubukla ilgili etnografik malzemenin ismini tespiti niyetlendik. Ziraat ve hayvancılık makineleştiği için bu niyetimizden vazgeçtik. Mutfak eşyası olarak sahan (sahan), sini (tepsi), kevgir (süzgeç), elek (elek), gözer (kalbur), evreağaç (yufkayı çevirme ağacı), oklavı (oklavı), ekmek tahtası (yuvarlak veya dört köşe sofa), merdane (merdane), sini bezi (sini veya sofa bezi), helke (bakraç), çömlek (içerisine peynir konulan 1 – 1.5 metre derinlikte kap), toprak küp (turşu ve pekmez küpü), tereyağı çömleği (diğer çömlekler gibi bu da topraktan olur), tas (tas, ayran ve su için) Halaçlarda kurut ve kavut yok iken hedik vardır. Ayrıca et kurutmada vardır. Bu atlı bozkır medeniyetinin bir hatırasıdır.

Halaçlılarda diğer mutfak malzemeleri büyük küpeli (kazan), küçük küpeli (kazan) cenaze suyu büyük küpelide kaynatılır. Bu kazanda gerektiğinde sadece bulgur kaynatılır. Bu kazan başka bir amaçla kesinlikle kullanılmaz. Büyük ilan (leğen) bunda sadece pekmez kaynatılır. Küçük ilan (leğen) bunda ise hamur yoğrulur. Kara kazan ile büyük kazan kastedilir. Büyük ve küçük tencereler, ibrik, el – leğen (abdest leğeni) saplı (büyük kulplu kepçe üzüm için kullanılır.) kevgi, **helva tabağı** buna ilenger de denir. Kirpikli (bakır kapaklı sahan) kulplu tava büyük ve küçük tavalara sayılabilir.

SONUÇ

Halaçlı Türkleri halk kültürü itibariyle Anadolu'nun diğer Sünni inançlı Türkmen cemaatlerinden farklılık arz etmemekte dir. Köy halkı büyük ölçüde şehirlere göçmüş olmakla beraber köydeki akrabaları ile ilişkilerini kesmemişlerdir. Ayrıca köyde yaşamını sürdürmekte olan Halaçlılar kışın Şefaatiye gitmekte çift çubuk zamanı Halaçlıya gelmektedirler. Köyün yerleşme yeri geçmişten beri çevre yolların kavşağı durumundadır. Bu itibarla halkın kültür değerleri büyük ölçüde kırsal kesim özelliğini yitirmiştir. Çalışmamızdan edilen hasıla daha ziyade alandan yapılan tespitlerin zenginleştirilmesi şeklinde olmuştur.